

Streszczenie popularnonaukowe

Pytanie o wzajemne związki pomiędzy językiem a kulturą przez długie lata było przedmiotem debaty. Współczesne badania językoznawcze i kulturowe, poparte dowodami z takich dziedzin jak: psycholingwistyka, neurologia i inne nauki eksperymentalne, pokazują, że taki związek jest dość ścisły. Obecnie nie pytamy już, czy kultura wpływa na język, ani czy język wpływa na kulturę, ale koncentrujemy się na pytaniu o stopień i sposoby wzajemnej interakcji. W rozpatrywaniu relacji między językiem a myślą, ale również między językiem a zachowaniami społeczno-kulturowymi, kluczowym zagadnieniem staje się to, co nazywamy *modelami kulturowymi*, czy też, bardziej ogólnie, *kulturowymi konceptualizacjami*. Reprezentują one schematyczne, skonwencjonalizowane wzorce, które organizują procesy poznawcze, utrwalone są w reprezentacjach mentalnych i odzwierciedlone w strukturach językowych, a które jednocześnie stanowią wskazania dla zachowań społeczno-kulturowych. Przykładem z naszego codziennego życia może być tu metafora CZAS TO PIENIĄDZ. Ma ona liczne manifestacje językowe (por. *tracić/ zyskać/ marnować/ zaoszczędzić czas*), ale „zawiaduje” też ludzkimi zachowaniami sprawiając, że „oszczędzanie czasu” jest społecznie wartościowane dodatnio, a „marnowanie czasu” postrzegane jako naganne.

Obecny projekt skupia się na kulturowych konceptualizacjach w suahili – języku bantu mówionym przez około 100 milionów użytkowników w Afryce Wschodniej. Zbadamy różne formy kulturowych konceptualizacji (metafory, metonimie, schematy wyobrażeniowe, ramy i skrypty kulturowe, słowa-klucze, itp.), odzwierciedlonych i utrwalonych w języku i literaturze suahili, a także w zachowaniach społeczno-kulturowych użytkowników tego języka. Język i kultura suahili mają heterogeniczny charakter z tego względu, że w przeszłości poddane były silnym wpływom arabskim, perskim i indyjskim, a obecnie są w stałym kontakcie z wieloetnicznymi społecznościami Afryki Wschodniej z jednej strony, i z językiem angielskim z drugiej. Sprawia to, że badania stają się szczególnie interesujące: możemy bowiem prześledzić poszczególne cechy suahilijskich konceptualizacji do ich źródeł i analizować ich odbicie w strukturach i uzusie językowym. Rozważania osadzone będą w nurcie językoznawstwa kognitywnego, które dysponuje optymalnymi dla tego rodzaju analizy narzędziami teoretycznymi. Nasze badania mają charakter innowacyjny w obszarze studiów nad językiem suahili, ale stanowią również przyczynek do badań teoretycznych nad wzajemnymi relacjami języka i kultury. W ogólniejszej perspektywie, pomogą zrozumieć zależności między ludzką myślą, językiem i kulturą.